

מדינת ישראל

הכנסת

א.ו.

פרוטוקול מט. ב/ 55

טיטיבה של ועדת החינוך והתרבות, שהתקיימה ביום ה', ט"ז באלול, תשי"ג - 27.8.53, בסעה 09.00.

נכחין:

- חברי הוועדה: א. רימלט
- ח. בוגר
- ט. כפרית
- ד. בצר
- י. סמילנסקי
- א. פרי
- ר. צברי
- א. רזיאל-נאור

- סוזמנים: ס. סרת - ס"ס ראש המטסלה
- פרופ' טור-חני - נציג ועד הלסון
- סר ויינס - נציג מסדר המטספטים

נעדרין:

- פ. אונא
- ז. בן-יעקב
- א. ברמן
- ק. כהנא
- ט. פרמיץ
- י.ס. רוזנברג

טדר-הירום: חוק האקדמיה ללסון העברית, תשי"ג - 1953.
(דיון בהצעתו של ס"ס ראש המטסלה להחליף את המלה "אקדמיה" במלה עברית.)

=====

היו"ר רימלט: כולנו שמענו את הסתייגותו של ממלא מקום ראש הממשלה בקשר לשמו של המוסד המוקט בחוק חוק האקדמיה ללסון העברית. מר טרו אף הציע שני שמות עבריים אשר באים בחשבון במקום השם "אקדמיה": תחכמון ומילסן. אני מודה לממלא מקום ראש המטסלה שמצא זמן וכות לבוא לישיבת הוועדה, כדי להביא בפניה את הסתייגותו.

ס"ס ראש המטסלה: אינני חושב את עצמי מומחך להציע שם, וגם אינני חושב את הכנסת כמקום נאות לטביעת השם. דבר זה מחייב חוות-דעות של אנשי ללסון. אני מציע כי המוסד המוקט יתה ייקרא ועד הלסון, וחיסמר לוועד המטכות לקבוע שם לעצמו.

היו"ר א. רימלט: בתור חבר הוועדה אני שואל את ס"ס ראש הממשלה האם לא מוטב להשאיר עתה את השם אקדמיה ולקבוע, כי אחד הדברים הראשונים שעל מוסד זה לעשות הוא מציאת שם עברי מתאים לעצמו? אני רוצה להזכיר כי תכמינו לא נמנעו מלקרוא למוסד שלהם בשם לא-עברי "מנהדרין". השמה העברית משובאת מלים לוחזיות. מדוע, אם כן, נגמור בליה על השם "אקדמיה"? אני גמות שחברי ועד הלסון יקטו את כל המאמצים למצוא שם עברי נאות.

ועדת החינוך והתרבות,
27.8.53

פרומ' טור-מיני:
אני מודה לחברי הוועדה ולמ"מ ראש
הממשלה על כל המרחק הרחב שזרחו
ואני מודה על החיקונים המוטילים שהוכנסו להצעת החוק. אני מודה
על ההתענינות הרבה בענין ועד הלשון שגילו כל החברים, גם אלה שבגלל
סיבה זו או אחרת בחרו בדרך שונה מזו שבה הלכו יחד החברים.

רעיון ייסוד אקדמיה ללשון העברית
הנו רעיון ישן. אני עצמי טוען בוועד הלשון כבר 44 שנים.
אין ספק שהשם "אקדמיה" בשונה
הזרח מסמל מוסד תרבותי מיוחד המוג שאנו רוצים לראות במוסד המוקם
עתה.

האקדמיה בצרפת נוסדה לראשונה לטע
חיבור מלון. גם הערבים משחמשים בלועזית במושג "אקדמיה".

מ"מ ראש הממשלה: אבל בערבית ישנה תרגום למלה זו.

פרומ' טור-מיני:
נכון שקיים בערבית תרגום למלה
אקדמיה. אבל עלינו לדעת שמעמד
של הערבים בקביעת מונחים הוא עלוב ביותר. הם נמצאים בדרגה בה היינו
אנחנו לפני 60 שנה.

כאשר אנו באים לקבוע שם עברי
למוסד שלנו, עלינו למצוא שם אשר יביע את הענין. המושג אקדמיה,
בדומה למושגים אחרים כמו תיאטרון או אופרה, לא נוצר בישראל, אלא יש
לו התאוריה אצל עמים אחרים. היו הצעות שונות לשמות עבריים. הצעות
אלה נדונו ונמצאו בלתי מתאימות. השם "תחכמון" אשר בא משורש חכמ,
עלול רק לגרות לצחוק, כי פירושו מוסד שכל חבריו חכמים אשר מותחמים.
אני יכול להסכים עם זה שיחילו על המוסד לקבוע לעצמו שם עברי. אבל
היום נחוץ ראשית כל לקבוע שהמוסד המוקם איננו ועד, כי ועד זהו מוסד
זמני אשר חבריו אינם קבועים. ועד אינו יכול לסמל מוסד מדעי יוצר,
הוא אינו יס לקבוע שהמוסד המוקם הנו אקדמיה, ואקדמיה אינה מלה
לועזית. המלה אקדמיה נקבעה על-פי שמו של גבור קדום אקדמוס. אין
לדעת מאיזו ארץ היה אקדמוס, אולי היה אמיליו מגזע ישראלי.

אמנם, אם כן, להחליט שהשם אקדמיה
יוחלף ברגע שיימצא שם עברי מתאים. אולם על קביעת השם אין להכריע
בכנסת, כפי שאמר מ"מ ראש הממשלה. לכך דרוש דיון ממושך. אין להחכים
שייקרא לדבר גדול בשם מקטין. השם "ועד" מנוצל בשפה העברית יתר על
המידה. אני מבקש לקבוע שהמוסד המנקט כיום הוא מוסד הידוע תחת השם
אקדמיה. שמה של האקדמיה ייקבע על-ידה.

ז. ר. יאל-נאור:
אני רוצה לומר שהמלה "אקדמיה" היא
קודם כל מושג מדעי. זהו מושג הידוע
לכל העמים ואי-אפשר לצמצם אותו. זהו מושג מדעי הנובע מיררכיה חיים
ואין להכניס אותו לתחום מגביל. ועד זהו ועד של עירייה, ועד של שכונה,
או קומת צדקה. כל דבר פעוט נקרא ועד. אם הכוונה להקים מוסד עליון,
מוסד ממלכתי הצריך להיות ידוע בעולם ולעמוד בקשרים עם מלומדים
החוק-לארץ, לשם קבלת ומחירת ידיעות, הרי אין צורך להגביל מוסד זה
על-ידי שם לא מתאים. לא כל האנשים בארץ מלומדים עד כדי כך שידעו
כי "אקדמיה" אינה מלה עברית. אני מסכימה שלאחר שהמוסד יקום וכאשר
יימצא שם עברי מתאים אפשר יהיה לקבלו. אבל עתה יש לתת למוסד את
התנופה הממלכתית הדרושה לו ולשם כך יש לקבוע לו שם מתאים.

ח. בוגר:
לדעתי, אם עלינו להזהר מכל מלה
לועזית, יוונית או בבלית, הרי
עלינו גם לוותר על כל המטרות האדירה מתקופת התלמוד. אינני חושב
לעלינו להקפיד עד כדי כך וישננו כיום בשפה העברית הרבה שמות לועזיים
שהשתלבו בה, כמו השם "אוניברסיטה" או "גמנסיה" אילו, למשל, קראו
לאוניברסיטה בעבר בשם "מכללה" הרי כולם היו נוחים ללמוד לחוק-לארץ,
כי לא היו יודעים שאוניברסיטה ומכללה זה היינו הך. זו אינה שאלה
של צחוק; זוהי שאלה התפתחות הלשון. הערבים אולי מורגלים למוסד שלהם
בשם אחר. אבל אנחנו איננו ערבים ואיננו רוצים להתנזר מכל אוזרות
התרבות של אומות אירופה.

וט"ח החינוך והחרבות,
27.8.53

זו.

ח. בוגר:

לכן אני מבקש את מ"מ ראש הממשלה
שלא יתנגד לשמו אקדמיה. חכמה של האקדמיה צריך להיות עברי, אבל שמה
מוכרחה להיות מרבן לכל. כי עליה לבוא בדברים גם עם מלומדים מחוץ-לארץ.

מ"מ ראש הממשלה:
אינני גורם שמוכרחה להיות למוסד הזה
שם מיד עם תקומתו. סדור תורמיני
וחה"כ רזיאל-נאור טענו שכל דבר בארץ נושא את השם "ועד". אני רוצה
לציין שהמוסד באנגליה המקביל למוסד שיש לי הכבוד לעמוד בראשו נקרא
"אוניברסיטה". אבל גם כל משרד דואר בכפר קטן נקרא באותו השם ואיש לא האיק
לחפש שם אחר. יודעים שהאחד הוא "פוריין אוניברסיטה" ואילו השני "מוסט
אוניברסיטה".

הזכירו כאן את המלה "אוניברסיטה"
ואני רוצה לומר שהנני מקטרג כבוד מאד של מלה זו.

טרוט' תורמיני:
קטרג זהו "שורש יווני".

מ"מ ראש הממשלה:
כן, אבל אם אני יוכל לומר: לקטרג,
מקטרג וכו', פירוש הדבר שהשפה העברית
המלה ית השורש הזה והוא הפך למלה עברית. אני מקטרג קטרוג חמור על
האוניברסיטה שלנו שהיא בבחינת זמורה זר בחיינו החרבותיים העבריים.
אינני יודע מדוע יש להשתמש בכל המונחים הלועזיים כמו סימטור,
סימטוריה, דיקן, רקטור ועוד. תארו לכם לרגע מה היה קורא אילו לא
הידיש צה"ל מונחים עבריים. צה"ל הוא מוסד כביר ביצירת השפה. אמרו כאן
שהשפה העברית מפגה הרבה מלים זרות בתקופה מסוימת. אינני מציע להוציא
שום מלים אלה מן השימוש, אולם התקופה ההיא תקופת חולשה לעם היהודי
שנטגש עם חרבות של עם גדול.

כאשר באים להקים מוסד ללשון העברית,
הוא צריך להיות זך כגביש. זה לא יכול להיות תחת שם זר, בבחינת טומאה
בהיכל הקדושה. במידה שיש לי חוש ללשון, חוש זה סולד מסני כן-שדווקא
המוסד העליון ללשון העברית ייקרא בשם לא עברי.
אני מציע לומר בחוק שמנאט בזה מוסד
שימלא את חפקיד האקדמיה למדע הלשון העברית ומוסד זה יקבע אחר-כך את
שמו.

טרוט' תורמיני:
אפשר אולי לכתוב "אקדמיה ללשון העברית"
ולא "אקדמיה למדע הלשון העברית"?

מ"מ ראש הממשלה:
זה אינו חידוש שלי. בחוק נקבע כך.

ה ח ל ט ח

מעיקף 1(א) ישונה וייקרא כדלקמן: "מוקם בזה מוסד
עליון למדע הלשון העברית; המוסד הוא אקדמיה ללשון
ושמו ייקבע על-ידו".

למעיקף זה ישנה הסתייגות לחה"כ רזיאל-נאור המציעה להשאיר את המעיקף
1(א) כמי שנקבע על-ידי הוועדה קודם לכן.